

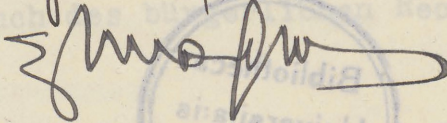
Prof. E. Ilus'ole
händikes.

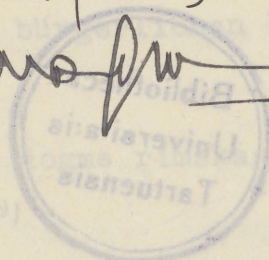
2. 10. 40. h. Kadu.

E.V.
TARTU ÜHKOOLA
KIRJASTUSKOH

30 sept. 40
258

TESTAMENDI VORMID

Alfred Pärtna diploma
4. 10. 40.

Stud. iur. Alfred Pärtna
matr. nr. 14198.

A.A.
7775.

Tartu 1940

koj. 20x 40. gür.

Kasutatud kirjandus

1. B. Windscheid, Lehrbuch des Pandektenrechts, Frankfurt am Main, 1906.
2. H. Dernburg, Pandekte, Peterburg 1911.
3. K. Erdmann, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland, Riga 1892
4. T. Kipp, Lehrbuch des bürgerlichen Rechts, Marburg, 1923
5. D. Grimm, Lektsii po dogme rimskago prava, Riga, 1924
6. Balti Eraõigus, III köide BES..
7. Tsiivilkohtupidamiseseadus TKS.
8. 1929.a. Tsiivilseaduse eelnõu.

S i s u k o r d

=====

I osa

§ 1	Testament. Testamendi mõiste	1
§ 2.	Testament Rooma õiguses	3
§ 3.	Testament ja pärimislepe	10

II osa

§ 4.	Testament kehtivas õiguses	12
a.	Eratestament	12
1.	Kirjalik kodune testament	
2.	Suuline kodune testament	
b.	Avalik testament	26
c.	Erakorraline testament	31
§ 5.	Vastastikune testament	37

I osa.

§ 1. Testament. Testamendi mõiste.

=====

Pärand võib siirduda surma korral pärijale kas korralduse alusel, mis kadunud on teinud surma puhuks või seaduse järgi. Korraldustest, mille alusel võidakse pärandada, tunneb seadus testamendi ja pärimislepet.

Testamendi mõiste määratlemisel esineb lahku- minekuid kehtiva õiguse ja Rooma õiguse vaateko- halt. Roomas mõeldi testamendi all ühepoolset kor- raldust surma puhuks, milles määratakse pärija i. Rooma õiguse vaatekohalt oli testamendi essentsiaal- seid osiseid pärija nimetamine, kuna pärimisele vaa- dati kui perepea võimu omandamisele, millega kaasus ka pärandaja vara /Bonfante/.

Kaasaja arusaamine mõistab pärimise all varalis- te õiguste ja kohustuste omandamist. Pärimisest kaas- aja mõttes ei saa olla juttu, kui pole tegemist vara

I. D.Grimm, Lektzij po dogme rimskago prava, Riga
1924, lhk. 379.

pärimisega.

Kehtiv õigus loeb testamendiks ühepoolset korraldust surma puhuks, mis reguleerib pärandaja vara üleminekut kas tervelt või osaliselt 2. Taoliselt eelmisele sätib testamendi mõistet ka 1939. a. tsiviilseaduse eelnõu. Selle järele loetakse testamendiks igat ühepoolset korraldust, millega keegi teeb korralduse surma korraks oma vara kohta 3.

Testament peab eelkoige olema ühepoolne korraldus, ühepoolne toiming. Tema tekkimiseks on vaja vaid testija tahet. Pärija tahte olelu pole vajalik. Kui akt surma puhuks, mis korraldab vara saatust pärast surma, on koostatud nii pärandaja kui ka pärija tahte koordineerimisel, siis pole enam tegemist testamendiga, vaid pärimisleppega. Just see tunnus, et testament on ühepoolne, eraldab teda pärimisleppest.

Edasi peab testament tehtama alati surma puhuks. Ühepoolset akti, millega omandiõigus kellelegi eluajal siirdub, ei tule pidada testamendiks, vaid see võib osutada kinkeaktiks /donatso inter vivos/

2. Balti Eraõigus III köide /BES/ § 1981.

3. 1939 a. Tsiviilseaduse eelnõu /TSE/ § 600.

Päälle äsjamainitud tunnuste peab testament vastama ka vorminõuetele, ning kõikidele, mis on omased igale ühepoolsele juriidilisele toimingule, kuna testamentki pole muud, kui vaid ühepoolne juriidiline toiming.

Roomas tehti vahet veel testamendi ja koditsilli vahel. Ka koditsill oli ühepoolne korraldus mortis causa, milles võidi määrata vaid legaati, kuid mitte pärijat 4. Vara kohta lubas Rooma õigus teha korraldusi koditsillis, kuid ei lubanud kunagi määrata selles pärijat. Pärija võidi määrata üksnes testamendiga.

Kuna testament on ühekülgne korraldis 5, siis võib seda alati ära muuta testi- ja kuni surmani. 6.

Testamendi tegemine on kõlgisiklik õigus. Seepärast saab testamenti teha üksnes vaid pärandaja isiklikult 7. Kunagi pole võimalik seda teha ei voliniku kaudu ega ka kolmandate läbi.

§ 2. Testament Rooma õiguses.

=====

Vanimas Rooma õiguses esines rahvatestament 8.

4. Vrd ka Grimm, op cit, lk 380.

5. Tuleb eristada ühekülgset toimingut ühepoolsest. Ühekülgne on selline toiming, mis tekib ühe isiku tahtel. Ühepoolne aga on selline toiming, kus üks

vib toimingust vaid õigusi, teine kohustusi. Nii on testament nii ühekülgne kui ka ühepoolne toimim. Kinkkelepe on kahekülgne, kuid ühepoolne. Ostmük on nii kahekülgne kui ka kahepoolne.

6. BES § 1983.

7. TSE § 601.

8. H. Dernburg, Pandektö, Peterburg, 1911, lk. 170

Aastas kaks korda kogunes Rooma rahvaas koosolekule /calatis comitiis/, et koostada testamenti. Testamendid koostati pontifekside juhüstel 9. Seda testamenti kutsuti testamentum comitiis calatiseks. Pääle selle esines veel testamentum in procinctu, mis koostati sõjaväe ees. Mõlemad need testamendid olid avalikud testamendid.

Kuna avalikkude testamentide koostamine oli mõnevõrra seondatud raskustega, siis hakkas aegajalt nende kõrval arenema ka eratestament - testamentum per aes et libram 10. Ta sooritati 5 tunnistaja, libripensi ja familiae emtori juuresolekul. Sisult oli ta küll testament, kuid vormilt ost-müügi lepe. Nii toimus fiktiivne varamüük tunnistajate ja kaalumehe juuresolekul. Sellise müügiga oli seondatud eriline korraldis - nuncupatio. Nuncupatio määras pärandaja ära vara saatuse pärast ta surma. Sisuliselt oligi nuncupatio testament. Alul loeti vormiliselt pärijaks familiae emtori, kuid aegajalt kaob see vaadend. Nuncupatiost areneb välja eratestament, kus nii 5 tunnistajat, kaalumees ja familiae

9. Dernburg, op.cit., lk.171.

10. Vt. ka Dernburg, op.cit., lk.172.

entor muutuvad testamendi tunnistajateks. Seepärast esineski Rooma eratestamendi juures 7 tunnistajat. Praetor andis bonorum possessio sellele, kes esitas talle tabulae testamenti septem signis testium obsignatae. Ta ei nõudnud, et oleks toimunud mancipatio või nuncupatio ll.

Normaalne eratestament arenes välja Roomas näilisest ost-müügist, mis toimus mancipatio vormis.

Justiniani õiguses tunti kolme liiki testamente: 1/ eratestament, 2/ avalik testament ja 3/ erakorraline testament.

Eratestament toimus kas suuliselt või kirjalikult 7 tunnistaja juuresolekul. Tunnistajad pidid olema meessoost ning puberteedi eas. Neid pidi kutsutama eriti selleks, et koostada testamenti. Lõpuks nõuti, et testament oleks unitas actus nii aja kui ka ruumi suhtes.

Kirjaliku testamendi suhtes olid kehtivad samuti eelmainitud nõuded. Pääle selle pidi kirjalikule testamendile alla kirjutama ka testija ise. Te-

ll. Vt. ka Grimm, op.cit., lk. 381.

ma allkiri võis puududa üksnes vaid siis, kui testament oli kirjutatud testija enda käega /testamentum holographum/. Oli testija kirjaoskamatu, siis pidi esinema veel kaheksas isik, kes kirjutab alla testija eest. Teda kutsuti octavus subscripatoriks 12.

Avalikkudest testamentidest tunti: 1/ testamentum principi oblatum ja 2/ testamentum apud acte conditum. Esimene oli testament, mis anti hoiule valitsejale. Dernburg leiab, et seda testamenti kasutati Roomas harva 13.

Testamentum apud acte conditum oli selline testament, mis koostati kohtu ees 14. Sedagi testamenti kasutati Roomas vähem kui eratestamenti. Kuid Saksa pandektilises õiguses leiab see testamendivorm laialdast rakendamist.

Erakorralisi testamente esines Roomas väga mitut liiki. Nii tundis Rooma õigus pimedat testamenti, mille juures pidi esinema kaheksa tunnistajat 15. Edasi tunti testamentum pestis tempore conditum. See oli testament, mis koostati epideemiade ajal.

12. Grimm, op.cit., lk. 282

13. Dernburg, op.cit., lk. 179

14. Dernburg, ob.

15. Grimm, op.cit., lk. 382.

Siin võidi testament koostada nii, et tunnistajad ei vajatsenud olla testijaga ühes ruumis. Testamentum ruri conditum oli selline testament, mis koostati väljaspool linna. Tema koostamise juurde polnud vaja kutsuda 7 tunnistajat, vaid neid võis olla 5.

Eriliigi testamente moodustasid sõdurite testamendid - testamentum mobilitare. Sõduri testament oli täiesti vormivahe. Ka polnud sõduri testament sisu poolest allutatud nendele kitsendustele, mis olid nõuetavad teiste testamentide juures. Sõdurid võisid testari, quomodo velint, quomodo possint /1. 44 D. de test. mil. 29 l/. Kuid sõduri testament ei olnud kehtiv igavesti. Niipea, kui sõdur lahkus sõjaväeteenistusest, muutus kehtetuks ka testament 16. Kui aga lasti sõdur vabaks, siisustus testamendi jõud ühe aasta möödudes. Justiniani õiguses lubati selliseid testamente ainult sõjakäigu ajal. Muul ajal allus ka sõduri testament samadele kitsendustele nagu tavalinegi testament.

16. Grimm, op.cit., lk. 382.

Erakorraliste testamentide hulka luges Rooma õigus ka testamentum parentum inter liberos. Seda-
liiki testamente võisid teha üksnes ülenejad alama-
te suhtes. Testamendi kehtivuseks oli küllalt, kui
selles oli loendatud laste nimed ja märgitud nende
pärandiosad. Siin ei nõuta ei tunnistajate olelut
ega ka testija allkirja. Kuid ilmtingimata peab see
testament olema kirjutatud testija enda käega ning
kogu vara pärandatud lastele. Muidu ei saa olla jut-
tu vanemate testamendist laste kasuks.

Rooma õigus lubas selliseid testamente koostada ka
suuliselt. Sel juhul pidi juurde kutsutama kaks tun-
nistajat.

Erakorraliseks testamendiks aga ei tule pidada
testamentum mysticum. See on tavaline testament.
Temas peavad esinema kõik need nõuded, mida üldse
nõuab seadus. Ainult pärija nimetamine ei tomu tes-
tamendis, vaid testamendis tehakse viide mõnele do-
kumendile, kus see mainitud.

17. Vt. ka Grimm, op. cit., lk. 385

18. Bonfante sammastab: pärimist dünastiate päri-
misle, kus samuti tulevad kaasa dünastiaga seon-
datud varad.

Pärijat ei saadud Roomas määrata teatud ajaks. Kui selline määrang esines testamendis, siis ei muutunud selle toimele mitte testament kehtetuks, vaid tühine oli see määrang, sest Roomas kehtis põhimõte: *semel heres, semper heres*. Sellest lähtuvalt polnud võimalik pärijat määrata ka resolutiivse tingimusega. Küll aga oli täiesti võimalik pärija määramine suspensiivse tingimusega 17.

Pärija võib testamendis pärijad otse loendada ning ühtlasi ära tähendada ka nende pärandiosa. Sarnasel juhul on tegemist heredes cum partibus scriptiga. Kuid võib loendada küll pärijaid aga jätta märkimata nende osa. - heredes sine partibus scripti. Sarnasel juhul tuleb presumeerida, et nad on pärijaks määratud võrdsetes osades.

Rooma õiguse seisukohalt pidi testament käima kogu vara peale, sest nagu ülal mainitud said nad aru pärimisest kui võimupärimisest, millel kaasus ka pärandaja vara 18. Seepärast ei olnud mõeldav ka selline olukord, kus osa vara võis siirduda pärija-

17. Vt. ka Grimm, op. cit., lk. 385

18. Bonfante sarnastabrooma pärimist dünastiate pärimisele, kus samuti tulevad kaasa dünastiaga seonduvad varad.

le testamendi, osa aga seaduse alusel, sest nemo pro parte testato, pro parte intestato decedere potest. Kehtivas õiguses on see täiesti lubatav.

§ 3. Testament ja pärimislepe.

Testamendil ja pärimisleppel on mõnevõrra ühiseid jooni. Kuid nende vahel esineb ka olulisi erinevusi.

Mõlemad, nii testament kui ka pärimislepe, on korraldused surma puhuks. Mõlemad korraldavad vara üleminekut pärast surma 19. Mõlemad on ühepoolsed, kus üks evib õigustusi, teine kohustusi. Kehtiva õiguse järgi peab pärimislepe vastama üldjoontes samadele nõuetele nagu testamentki.

Testamendi ja pärimisleppe vahel on oluline vahe selles, et testament on ühekülgne akt, pärimislepe aga kahekülgne. Testamenti võib

19. TSE § 754.

testija alati oma suva kohaselt muuta, pärimuslepet aga pole kunagi võimalik muuta. Muutmine võib osutada võimalikuks vaid mõlemapoolse nõusolekul või seaduses ja pärimusleppes endas ettenähtud juhtudel. Pärandaja ühepoolne suvaline muutmine pole lubatud.

20) Vt. A. Erdmann, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen, Liv-, Est- und Curland, Riga 1892 lk. 175 jj

21) EES § 2024

22) TSE § 607-616

23) TSE § 617-622

24) TSE § 623-628

II osa

§ 4. Testament kehtivas õiguses

Kehtiv õigus samuti nagu roomagi õigus tunneb nii era- avalikke- kui ka erakorralisi testamente. Erdmann jagab eratestamente kaheks:

1) tavalisteks eratestamentideks ja privilegieeritud eratestamentideks²⁰⁾. Viimaseid vaatleme

erakorraliste testamentide nimetuse all. Erdmann on oma jaotuse aluseks võtnud Balti eraõiguse, mis teeb vahet vaid avalikkude ja eratestamentide vahel²¹⁾.

Tsiviilseaduse eelnõu²²⁾ tunneb: 1) avalike testamente, koduseid testamente²³⁾ ja erakorralisi testamente. Selguse

mõttes jagame testamendid kehtivaski õiguses

kolmeks: era-, avalik- ja erakorralisteks

20) Vt. K. Erdmann, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen, Liv-, -Est- und Curland, Riga 1892 lk. 175 jj

21) BES § 2024

22) TSE § 607-616

23) TSE §§ 617-622

24) TSE §§ 623-625

A. Eratestament

Kodune testament esineb ühesugusena üle terve maa. Ainult Liivi linnades ja Petseri ning Narvatagustel maadel esineb erinevusi.

BES § 2095 ei luba Liivimaa linnaõiguse kehtivuspiirkonnas üldse teha koduseid testamente. Neid võidakse teha eriliste ohtude ja hädaolukorradel. Erilistel ohtudel ja hädaolunditel tehtud testamendid on Liivimaa linnades kehtivad ka siis, kui nende suhtes pole täidetud vorminõudeid²⁵⁾. Petseri- ja Narvatagustel maadel kehtib testamentide suhtes endine Vene õiguskord.

Koduse testamendi kehtivuseks on eelkõige vaja, et ta on saabunud kõikides osades pärandajalt endalt, ning see vastab ta viimasele tahetele²⁶⁾. Kodune testament, mis ei suuda neid asjusid tõendada, on kehtetu. Selle tõenduseks, et testament on koostatud pärandaja enda poolt

25) BES § 2095

26) BES § 2060

ning vastab ta viimsele tahtele, kutsutakse testamendi koostamise juurde kaks tunnistajat.²⁾

Tunnistajad tulevad kutsuda selleks, et teha testamenti. Muidugi ei saa selle toimet lugeda testamenti kehtetuks, kui tunnistajaid kutsudes pole neile otse öeldud, et nad peaksid olema testamendi tunnistajateks. On tähtis vaid see asiolu et enne, kui hakatakse testamenti teema, öeldakse tunnistajatele, et tehakse testamenti ja et nad peavad olema selle juures tunnistajateks.

Tunnistajad peavad olema suutelised aru saama toimingu iseloomust ja sisust²⁸⁾. Seetõttu ei saa olla tunnistajateks need, kes oma vaimsete või kehaliste defektide tõttu pole suutelised aru saama õieti ja täielikult tes-

27) Vt. ka Tjutrjumov, Grazdanskoe pravo, Tartu, 1937, lk. 624

28) Otsvidetelei trebejetsja, stobõ oni böli vo vremä soseienija saveranija sposobnõ k sri-geteljstvu ... BES § 2063

29
tamendi sisust . Seadus loendab otse expressis
verbis neid, keda ei saa kutsuda tunnistajateks
testamendi koostamise juurde. Nii ei luba olla
testamendi tunnistajateks: vaimuhaigetel, alaeaa-
listel, kurtidel, tummadel. Edasi on keelatud
tunnistajaks olemine nendel, kes kohtuotsuse-
ga on tunnustatud pillajaks. Tunnistajaks ei
saa olla testamendi juures ka need isikud, kel-
lel kohtuotsusega on keelatud tunnistajaks
olemine. Lõpuks ei või tunnistajatena testa-
mendi juures esineda ka isikud, kes sama tes-
tamendiga on määratud pärijaks ³⁰⁾ . Teistel
isikutel ei keela seadus olemast testamendi-
tunnistajateks. Nii võivad testamendi tunnis-
tajateks olla ka need isikud, keda kehtiva
protsessikorra järgi on võimalik taandada.
Kuid siinkohal võib tekkida olukord, kus isik

29) BES § 2064

40) BES § 2064

esines küll testamendi tunnistajana, kuid kohtus ei saa teda siiski üle kuulata, kui esitatakse taandus. Eriti oluline on see suuliste testamentide puhul, kus testamendi tunnistajad tulevad kohtus üle kuulata. Kuigi materiaalõigus ei keela neil olemast testamendi tunnistaja, ei saa seepärast veel järeldada, et neid on võimalik tunnistajatena üle kuulata. Selles küsimuses on protsessiseadus lex specialis, mida tuleb eelistada materiaalõigusele. Protsessiseadus aga mingisugust erandit ei tee testamenditunnistajatele, seega pole võimalik neid ka kohtus üle kuulata.

Ka tsiviilseaduse eelnõu ei keela olla nendel testamenditunnistajateks, keda protsessikorra alusel saab taandada kas sugulus- või hõimlusvahekorra tõttu. Eelnõu järgi pole lubatud olla tunnistajatena testamentide koostamisel. 1) alaealistel, 2) isikutel, kellel kohtuotsusega on keelatud olla tunnistajateks, 3) isikutele, kes füüsi-

liste või vaimsete defektide tõttu ei suuda aru saada testamendist ega seda tõendada, 4) notari juures teenivad isikud ja 5) ka need, kes notari³¹⁾ riga on teatud suhtes . Pillajaks tunnustatud ja isikut, kes testamendis on pärijaks nimetatud eelnõu ei maini. Seega võivad ka need olla tunnistajateks. Ka siin võib tekkida samsugune olukord, kus kohtus pole võimalik ülekuulata testamendi tunnistajat. Ei saa ju ülekuulata tunnistajana seda, kes testamendiga on pärijaks määratud, kuna ta on otse asjast huvitatud.

Üldiselt peavad tunnistajatena esinema meessoost isikud. Ainult hädakorral võidakse kutsuda ka naisi. Seda küsimust pole kehtiv kohtupraktika tähtsaks pidanud, vaid on lugenud mõlemad tunnistajad võrdseks.

Tunnistaja sugulus- või hõimlusseosed

31) TSE §§ 617, 609

32)
ei hävita nende tunnistuse jõudu . Kuid kui nad on sellises sugulus- või hõimlusesseoses, keda võidakse kohtus täandada, siis pole võimalik neid kohtus üle kuulata, kui on toodud taandus.

Bestimaa maaõiguse järgi tuleb testament koostada katkestamatult. Pole lubatud testamendi tegemist katkestada.

1. Kirjalik testament

Kirjalik testament peab avalduma kirjalikus vormis. Teda ei vajatse kirjutada testija ise. Ka teised võivad seda teha. Ainult testija peab selle alla kirjutama. Alla tuleb kirjutada nii ees kui ka perekonnanimi .

Üldiselt tuleb testament kirjutada tunnistajate juuresolekul otsust lõpuni. Kuid kuigi

32) BES § 2067

33) BES § 2068

34) BES § 2070

on testament varem valmis kirjutatud, tuleb sellele alla kirjutada tunnistajate juuresolekul. Kui testamendile on testija juba varem alla kirjutanud, siis peab ta tunnistajatele otse mainima, et allkiri testamendil on kindlasti tema oma.

Juhul kui testija on kirjaoskamatu, siis võib tema eest kirjutada alla ka kolmas isik. Testamenditunnistaja ei saa selleks olla. Seda, et testaator on kirjaoskamatu ning tema eest kirjutab alla teine, seda tuleb testamendis mainida ning ka see märkus peab olema alla kirjutatud tunnistajate poolt.

Kui testament on kirjutatud otsast lõpuni testaatori enda käega ning seda on ka testamendis mainitud, siis pole sellel vaja ei testaatori enda allkirja ega ka kolmandate allkirju³⁵⁾.

Testamenditunnistajad peavad testamendile kirjutama alla oma käega. Üldiselt peavad mõle-

35) See on taoline rooma testamentum hõlogra-
phumiga, mida vaadeldud eespool.

mad tunnistajad testamendile alla kirjutama üheaegselt. Ainult Liivimaal pole see nõuetav³⁶⁾ Siin võidakse testamendile alla kirjutada ka iseaegselt.

Testamendi juures pole oluline see, et isik, kes kirjutab testamendi, ei võiks tunnistajana sellele alla kirjutada (BES § 2076).

Testamendi juures pole oluline see, et isik, kes kirjutab testamendi, ei võiks tunnistajana sellele alla kirjutada (BES § 2076).

Testamenditunnistajad peavad olema üldiselt teadlikud testamendi sisus. Kuid on mõeldav testamendi koostamine ka nii, et tunnistajad selles teadlikud pole. Sel juhul peavad aga tunnistajad alati teadma seda, et dokumendile, millele nad alla kirjutasid, oli pärandaja viimane tahe.³⁷⁾ Sisu teadmine pole oluline.

36) BES § 2075

37) BES § 2077

38) BES § 2079

39) BES § 2080

40) BES § 2081

Kodust testamenti võib kirjutada ükskõik millisele esemele. On küllalt, kui ta on loetav ja arusaadav. Ka keele küsimus pole oluline. Testament võidakse koostada ükskõik millises keeles. Isegi märkidega võidakse taht edasi anda. Ainult on vajalik, et need märgid ja tähendused, mis testamendis esinevad, oleksid üldtuntud³⁸⁾.

Testamendis võib esineda ka parandusi. Need ei muuda testamenti kehtetuks. On nõuetav, et need parandused oleksid õiendatud ning nendest peab ilmne, et parandused on tehtud testija teadmisel ning tahtel. Pääle selle peab parandusmärkus olema loetav³⁹⁾.

Kui testamendis soovitakse mõnda osa kustutada, siis peab ka sellekohane märkus testamenti tehtama. Sarnased märkmed, mis kustutavad osaliselt testamenti, ei muuda kehtetuks tervet testamenti. Need osad, mis on jäänud muutmatuks, on kehtivad⁴⁰⁾.

38) BES § 2079

39) BES § 2080

40) BES § 2081

Kui mõned osad on testamendis läbi kriipsutatud, siis tuleb presumeerida, et testija on need kustutanud. Kuid need võivad jääda ka kehtima seetõttu juhul kui saadakse tõendada ühelt poolt mahakriipsutatud testamendiosa sisu, teiselt poolt aga seda, et kustutamine on toimunud mittetahtlikult, vaid ettevaatamatuse tõttu.

Kui testamendi koostamisel on välja jäänud mõni sõna, mõni sõna on kasutatud teistsuguses tähenduses jne, ei muuda see testamenti kehtetuks, kui ta sisult on arusaadav ja selge⁴¹⁾.

Kuupäeva märkimatajätmine testamendi koostamisaja kohta ei hävita testamendi jõudu, kui pole kahtlust selles, et ta sisaldab testija viimset taht⁴²⁾.

Testament, mis pole lõpetatud, samuti ka need, mis katkestatud otse sõnalt, ei või omada testamendi jõudu⁴³⁾.

41) BES § 2083

42) BES § 2087

43) BES § 2085

Juhul, kui testamenti on sisendatud klausel, et testija soovib seda edaspidi veel täiendada, siis ei muuda see testamenti kehtetuks, kui testija oma eluajal täiendanud ei ole. Testament jääb kehtima, kui ta muidu vastab testamendi nõuetele⁴⁴⁾.

Tsiviilseaduse eelnõu järgi võivad kodused testamendid olla vaid kirjalikud⁴⁵⁾. Ainult hädajuhtudel võidakse koostada suulisi testamente.

Eelnõu järgi peab testamendi koostamine vastama üldjoontes samadele nõuetele nagu kehtivaski õiguses. Ka siin peab testamendi koostamise juures olema kaks tunnistajat, keda tuleb eriti selleks kutsuda. Ainult oma käega kirjutatud testamendide juures pole tunnistajate osavõtt oluline⁴⁶⁾.

Uudse asjana testamentide koostamisel nõuab eelnõu veel peale teovõime ka otsustusvõimet. Otsustusvõime all tuleb mõelda seda, et testija testamenti koostades otsustas küsimusi normaalse

45) BES § 2086

46) TSE § 617

47) TSE § 621

ettenägelikkuseg ja kaalukusega.

Elus esineb väga sageli juhte, kus testija on küll terve mõistuse ja arusaamise juures, kuid on mõnest asiolust niivõrd mõjustatud, et ta ei suuda küsimusi otsustada normaalselt. Juhtul, kui neid asiolusid poleks olnud, oleks küsimus otsustatud teisiti. Seepärast pole küllaldane, et lugeda testamenti kehtivaks, kui testija on terve mõistuse juures, kuid mõjustatud mõnest asiolust niivõrd, et ta ei otsusta asju normaalsele inimesele omase kaalukusega. Otsusvõime küsimus on väga individuaalne. Seepärast tuleb see lahendada igal konkreetjuhul eraldi.

Kehtiva õiguse järgi on võimalik teste mente koostada nii kirjalikult kui ka suuliselt⁴⁷⁾. Suuline testament peab koostatama samuti kahe tunnistaja juuresolekul nagu kirjalikki testament. Suulist testamenti tehes

47) BES § 2087

48) BES § 2080.

peab testija oma tahte avaldama selgelt ja val-
jult, et juuresolejad saaksid täiesti aru tes-
tamendi sisust.

Tunnistajad annavad testamendi sisu hiljem
kohtus eelasi vande all.

Testament jääb ikka suuliseks testamendiks,
kui ta on koostatud suuliselt. Isegi siis, kui
mõni tunnistajatest paneb ta hiljem kirja kas
omal algatusel või testija soovil, ei muutu
see kirjalikuks testamendiks⁴⁸⁾. Selline tes-
tament tuleb avada ja kinnitada üldalustel vas-
tavalt suulistele testamentidele.

48) BES § 2080.

48 BES 2080

b. Avalikud testamendid

Avalikud testamendid koostatakse notariaalselt kolme tunnistaja juuresolekul. Testamendi koostamise juures peab isiklikult esinema testija. Tema osavõtuta ei saa testamenti koostada. Tunnistajad, kes viibivad testamendi tegemise juures, tõendavad, et testament on tehtud testija osavõtul ning et testament vastab testija viimsele tahtele. Tunnistajateks testamendi tegemise juures ei saa olla need isikud, kellel pole üldse lubatud olla tunnistajateks notariaalaktide koostamisel, samuti ka need, kes ei saa esineda testamenditunnistajatena koduste testamentide juures.

Algupäraseks avalikuks testamendiks loetakse seda testamenti, mis on kantud aktiraamatusse. Pärast testamendi sisendamist aktiraamatusse antakse välja testijale väljavõte.

Notarile võidakse anda hoiule igasuguseid testamente. Võtnud testamendi hoiule, notar peab

tõendama, et on hoiule antud testament testija enda poolt.⁴⁹⁾

Eestimaa maaõiguse järgi ei muutu testament sellel toimel avalikuks, kui ta antakse hoiule.

Testamendid, mis on antud hoiule notarile, evivad avaliku testamendi efekti, kui nad vastavad järgmistele tingimustele: 1) testamendi peab esitama notarile testija isiklikult pitseeritud pakendis, 2) andes testamenti hoiule peab testamendiesitaja avaldama, et esitatav akt on ta viimne tahteavaldis, ja 3) testamenti hoiule võttes peab notar koostama akti. Sellest aktist peab nähtuma, et testamendi esitas hoiule testija isiklikult ja avaldas sealjuures, et esitatud akt on ta viimne tahteavaldis. Pääle selle peab aktis kirjeldama ka pakendi välist kuju⁵⁰⁾. Pärast testija surma esitab notar testamendi kohta korralduse testija viimase elukoha järgi.

49) BES § 2033

50) BES § 2034

Testamenti, mis on hoiule antud notarile, võib tagasi võtta kas testija ise või ta volinik. Volinikul aga peab selleks olema spetsiaalvolitus⁵¹⁾.

Notarile hoiuleantud testamendi suhtes pole nõuetav tunnistajate olemasolu, samuti pole nõuetavad ka muud formaalsused, mis on oma sed kodustele testamentidele⁵²⁾.

Juhul, kui hoiuleantud testamendi võtab notarilt tagasi testija, siis muutub testament selle toimel jällegi koduseks testamendiks. Selline akt võib evida testamendi jõudu üksnes siis, kui ta vastab kõikidele vorminõuetele, mis on ette nähtud koduste testamentide suhtes.

Nende testamentide suhtes, mis on koostatud otse notariaalselt, samuti ka nende suhtes, mis on antud notarile hoiule, ei saa üldse tõusetada vaidlust dokumendi algupärasuses. Selliste dokumentide suhtes võib tõusetada

51) BES § 2035

52) BES § 2036

üksnes vaidlust dokumendi algupärasuses⁵³⁾.

Juhul, kui mõni testament tunnustatakse mitteavalikuks testamendiks, siis ei muutu ta selle toimele veel kehtetuks. Ta võib jääda kehtima edasi koduse testamendina, kui tema suhtes on täidetud need formaalsused, mis on ette nähtud koduste testamentide jaoks⁵⁴⁾.

Notariaaltestamendi koostamismenetlus toimub Notariaalseaduse alusel, mida siinkohal ei vaatle.

Tsiviilseaduse eelnõu järgi toimub avaliku testamendi koostamine samuti notari kaudu. Ainult tunnistajaid pole vaja kolme, nagu kehtivas õiguses, vaid siin piisab kahest tunnistajast⁴⁴

Eelnõu näeb ette ka testamentide hoiustamist notari poolt⁵⁶⁾. Testamenti võib anda notarile hoiule kahe tunnistaja juuresolekul.

53) BES § 2038

54) BES § 2039

55) TSE § 607

56) TSE § 615

Testament peab olema pitseeritud pakendis ning hoiuleandja peab avaldama tunnistajate juuresolekul, et see on ta viimne tahteavaldus, mille notari kannab aktiraamatusse. Eelnõu loeb hoiuleantud testamendi avalikuks nagu kehtivgi õigus.

Üldse kehtib notariaalsete testamentide koostamisel samad põhimõtted nagu kehtivaski õiguses.

Liivimaa ja Bestimaa maaõiguste järgi loetakse kehtivaks sellist testamenti, mis pole koostatud ega alla kirjutatud tunnistajate juuresolekul, kui testament on kirjutatud alla testija poolt ning pole kahtlust selles, et testamendi on koostanud testija ning ise ka alla kirjutanud⁵⁷⁾. Sarnane seisukoht on kõigiti loogiline. On ju tunnistajate olemu vajalik vaid seepärast, et kindlaks mää-

57) Et. ka TSB § 623

58) RES § 2090

C. Erakorralised testamendid

Erakorraliste testamentide all mõtleme neid testamente, mis tehtud erakorralistel oludel, nagu lähedase surma korral, katkude, taudide, sõja-olukorra jne. tõttu⁵⁷⁾. Erakorraliste testamentide juures pole nõuetavad kõik need vorminõuded, mis peavad esinema tavaliste testamentide juures. Seepärast nimetabki kehtiv õigus selliseid testamente privilegieeritud testamentideks. Neid tunneb kehtiv õigus hulgal määral nagu Roomagi õigus.

Liivimaa ja Eestimaa maaõiguste järgi loetakse kehtivaks sellist testamenti, mis pole koostatud ega alla kirjutatud tunnistajate juuresolekul. Kui testament on kirjutatud alla testija poolt ning pole kahtlust selles, et testamendi on koostanud testija ning ise ka alla kirjutanud⁵⁸⁾. Sarnane seisukoht on kõigiti loogiline. On ju tunnistajate olelu vajalik vaid seepärast, et kindlaks mää -

57) Mt. ka TSE § 623

58) BES § 2090

rata, kas akt on saabunud testijalt ning kas see moodustab ta viimset tahet. Kui nendes asioludes pole kahtlust, siis pole ka mingisugust alust lugeda testamenti tühiseks.

Äsjamainitud testament on arenenud rooma testamentum holographum'ist, mida on käsitatud eel- pool.

Kehtiv õigus tunneb ka sõdurite testamente - testamentum militum⁵⁹⁾. Neid võib koostada üks- nes vaid sõjakäikude ajal (vo vremä pohoda). Sõ- duri testamendi kehtivuseks on vaja ka seda, et ta saabuks et tast ilmneks, et testament on koostatud tes- tija enda poolt ning sisaldab ta viimset tahet.⁶⁰⁾ Neid asiolusid pole vaja tõendada testamendi tun- nistajatega, vaid võidakse sooritada ükskõik mil teel.

Edasi privileerib kehtiv seadus madalama- seisusega isikute testamente, kes elavad maal

59) BES § 2091

60) BES § 2092

(õigemini maakonnas). Selle testamendi allikaks on rooma testamentum ruzi conditum. Tema rakendamine kehtivas seaduses on küsitav. Teda võidakse rakendada mitte iga maalelava isiku suhtes, vaid madalamasse seisusesse kuuluvate suhtes. Kuna meil seadus seisusi ei tunne, siis on selle rakendamine küsitav.

Kehtiv seadus tunneb ka testamentum pestis temporis conditumi. See on testament, mis on tehtud katku, sõdade või muude ühiskondliste korratuste ajastul. Ka siin pole vorminõuded olulised, kuid testamendist peab ikka järgnema, et ta on koostatud testija enda poolt ning sisaldab ta viimast tahet.⁶¹⁾

Eestimaa maaõiguses esineb ka testamentum parentis inter liberoſ, kus ei nõuta tunnistajate olelut testamendi koostamisel, kui see on tehtud vanemate poolt laste kasuks⁶²⁾.

Liivimaa linnaõiguses pole lubatud üldse te-

61) BES § 2092

62) BES § 2093

ha koduseid testamente. Ainult hädaolukordadel on see lubatud.⁶³⁾ Hädaolukorras tehtud testamentide peavad avaldused olema märkina kirjalikult. Kuid igal juhul peab sellest ilmnema, et tegemist on viimase tahteavaldusega.

Tallinna linnaõiguses püsib testament 7 tunnistajaga, nagu Roomagi õiguses. Tunnistajad peavad olema meessoost. Testament tuleb koostada korruga. Ei tohi olla katkestusi⁶⁴⁾. Ülejäänys kehtib Tallinna linnaõiguses üldine kord testamentide koostamisel.

Tsiviilseaduse eelnõus on erakorraliste testamentide hulk väiksem võrreldes kehtiva õigusega. Erakorralisi testamente võidakse teha vaid erakorralistel ohtudel, nagu lähedase surma korral, liiklemise sulgemise, sõja jne. olukordadel⁶⁵⁾.

Erakorraline testament võidakse teha suu-

63) BES § 2095

64) BES § 2096

65) TSE § 623

liselt kahe tunnistaja juuresolekul. Tunnistajad aga peavad avaldused ülesse märkima kirjalikult.

Tunnistajateks ei saa kutsuda neid, kel pole lubatud olla tunnistajateks avalikkude testamentide juures.

Suulise avalduse peavad tunnistajad ülesse märkima ja alla kirjutama. Pärast seda tuleb see kohe edasi anda kohtule koos avaldusega, et pärandaja on õigus- ja teovõimne isik. Ühtlasi tuleb mainida, et testament on koostatud erakorralise olukorra tõttu.

Kirja asemel võivad tunnistajad teha ka suulise avaldise kohtus, mis sisendatakse kohtuprotokollis⁶⁶⁾.

Erakorraline testament, mis tehtud surmaohu tõttu, minetab kehtivuse kuu möödudes kui testator elab veel. Sel juhul peab tehtama kirjalik testament. Kui aga testator oli sellises seisun-

66) TSE § 624

dis, et ta ei saanud teha uut testamenti, siis
67
peatub tähtaja kulgemine .

Eelnõu tahab kaotada suuliste testamentide esinemist, mis sageli tekitab segadusi ning arusaamatusi. Sageli võidi isegi tekitada kuritarvidusi, kuna tunnistajad võivad edasi anda testija viimset tahet teisiti, kui see tegelikult oli. Seda kuidagi võimalik kontrollida pole. Et vältida sarnast ebastabiilset seisundit, selleks tõkestabki eelnõu suuliste testamentide tegemist.

67) TSE § 625.

§ 5. Vastastikused testamendid

Vastastikuse testamendi all mõeldakse seda, kus kaks või enam isikut määravad üksteist vastamisi pärijaks⁶⁸⁾. Kui ühe pärijaks saamine on asetatud sõltuvusse teise pärimisest, siis on tegemist korrespektiivse testamendiga⁶⁹⁾. Korrespektiivse testamendi puhul muutub tühiseks testament, kui see testament, millest ta sõltub, tühineb ükskõik missugustel asioludel.

Vastastikust testamenti ei tohi ära seada pärimisleppega. Pärimisleppe puhul on tegemist ühe aktiga, mis luuakse kahe isiku tahte koordineerimisega. Vastastikuse testamendi juures aga on tegemist kahe ühekülgse toiminguga. Need toimingud on kumbki säetud üksteisest sõltuvusse nii, et juhul, kui ühe järgi ei toimu pärimine, testamendi kehtetusel, siis muutub tühiseks ka teine testament. Nii esineb vastasti-

68) BES § 2409

69) BES § 2409

kuse testamendi puhul kaks testamenti, mis kumbgi evib kehtejõudu vaid tingimisi. Kuna vastastikused testamendid pole lepped, vaid ühekülgsed toimingud, siis on neid võimalik igal ajal ühepoolsetl tühistada⁷⁰⁾. Juhul, kui üks testija tühistab ühekülgselt korrespektiivse testamendi, siis muutub kehtetuks ka teine. Kuid tavalise vastastikuse testamendi juures ei avalda see mõju teiste osalistele, kui üks tühistab⁷¹⁾ oma testamendi .

Mitte igasugune vastastikune testament pole korrespektiivne. Vastastikune testament võib muutuda selleks üksmek vaid siis, kui testija on seda otse expressis verbis väljendanud või kui see järgneb asioludest.

Nii vastastikuse kui ka korrespektiivse testamendi juures pole oluline see, et pärandosad oleksid vastastikku võrdsed. Võrdsusel pole üldse mingisugust tähtsust.

70) BES § 2412

71) Vt. ka Tjutrjumov, op.cit. lk. 627

72) BES § 2411
73) BES § 2413

Testament tuleb lugeda korrespektiivseks kui tason ära määratud, kellele vara peab siirduma pärast vastastikuse testamendiosalise surma. Meil loetakse korrespektiivseteks ka abi-⁷²⁾ elupoolte testamendid .

Nagu ülal mainitud esinevad vastastikused testamendid korrespektiivsetest oma juriidilise efekti poolest. Kui üks pärandajatest muudab või tühistab korrespektiivse testamendi, siis muutub selle toimel kehtetuks ka teine. Vastastikkuste testamentide juures aga on olukord teistsugune. Siin ei muutu teised testamendid kehtetuks selle toimel, kui üks vastastikkudest testamentidest tühistub või muutub⁷³⁾ sisult .

Vastastikuse testamendi juures on tegemist mitme iseseisva testamendiga, mille kehtivus ei sõltu teiste kehtivusest.

Vormi poolest vastastikused testamendid ei erine tavalistest testamentidest. Nende koosta-

72) BES § 2411

73) BES § 2413

mise ja vormi kohta erisätteid ei sisaldu. Seepärast tuleb nende suhtes rakendada kõiki neidsamu sätteid, mis tavalistegitestamentide kohta. Nii võivad ka vastastikused testamendid olla nii avalikud kui ka kodused. Avalik võib olla see, mis on koostatud notariaalselt, kui ka see, mis antud notarile hoiule. Kodust vastastikkust testamenti võidakse koostada nii suuliselt kui ka kirjalikult. Ka erakorralised vastastikused testamendid alluvad vormilt samadele nõuetele kui tavalisedki testamendid. Vahe tavaliste ja vastastikkuste testamentide juures seisneb vaid juriidilistestagajärgedes, eriti on see maksev korrespektiivsete testamentide suhtes.

Erikorralduse surma puhuks moodustab koditsill. Kehtivas õiguses teda ei esine. Ta oli kehtiv partikulaarõigusena Kuuramaal 74) . Koditsilli all tuleb mõelda igasugust surmapust korraldust vara kohta peale otsese pärija

nimetamise. Koditsill pärineb Rooma õigusest. Seal oli sel instituudil mõtet, kuna kehtivas õiguses ta tähtsust omada ei saa. Rooma vaaden-⁷⁵⁾ di järgi saadi pärijat määrata vaid testamendis. Vara kohta võidi teha igasuguseid korraldusi, ka koditsillis. Kuna meil pärimise all mõeldaksegi vaid vara pärimist, siis on kaotanud mõtte vahetegemine testamendi ja koditsilli vahel. Koditsille võidakse teha nii testamendi koostami-⁷⁶⁾ sel kui ka eraldi. Kui koditsill tehakse ilma, et oleks testamenti tehtud, siis päriavad otsesed pärijad seaduse järgi, seks kohustavad rakendama ka koditsillis toodud korraldused.

Koditsilli vormi suhtes ei sisaldu seaduses erisätteid. Kuna siin on tegemist ka vara üleminekuga surma korral, siis tuleks ka koditsillide koostamisel nõuda neidsamu vorminõudeid, mis testamentidegi juures.

75) Pärandamise all ei mõelnud Rooma õigus vara pärandamist, vaid see oli võimu pärandamine.

76) Vt. ka Tjutrjumov, op. cit. lk. 629.

Testamentidest tuleb lahus hoida ka kinkeleppeid. Mõlemad need toimingud on mortis causa. Kinkelepe on tavaline lepe, mis jõustub vaid surma momendist. Kinçija surm on siin suspensiivseks, jõustavaks tingimuseks, mille saabudes jõustub kinkelepe. Kinkeleppe sõlmimisel pole vaja talitada nende vorminõuete järgi, mis on ette nähtud testamentidele.